شێخ عبدالسلام بارزانی کێیە؟..
خەبات محمد

شێخ عەبدولسەلام بارزانی کوڕی شێخ محەمەدی کوڕی شێخ عەبدولسەلامی یەکەمی بارزانی یەو براگەورەی مەلا مستەفای بارزانی ی نەمرە. لە دەوروبەری ساڵی 1887 دا لە گوندی بارزان چاوی ژیانی هەڵێناوەو ل□ تەمەنی شەش ساڵیدا بنچینەکانی ئایینی ئیسلامیو فیقهو عیرفانی تەسەوفی خوێندووەو لە دوای کۆچی دوایی شێخ محەمەدی باوکی لە ساڵی 1903 دا بوو□ تە شێخی ڕابەڕی ڕێبازی نەقشەبەندی لە تەکیەی بارزانو دەڤەرەکەی.

شێخ عەبدولسەلام کە سایەتییەکی بیرکراوە بوو، بۆیە هەر زوو کەوتە داواکردنی چاکسازیی کۆمەڵایەتیو ئابووریو نیشتیمانیو دەیویست زەویو زار بەسەر جووتیاراندا دابەش بکرێو پەیوەندیی کۆمەڵایەتی بە یەکسانی ڕێك بخرێو مزگەوت ل□ هەموو گوندەکاندا دروست بکرێ تاکو ببێتە مەڵبەندێکی ئایینیو کۆمەڵایەتیو دەرس خوێندنو زانست فێربوون.

بەم جۆرە شێخ عەبدولسەلام لەو تەمەنەی لاوی□وە هەستی نیشتیمانی وای لێکرد بیر لە دوا ڕۆژی میللەتەکەی بکاتەوەو بە شێوازی خۆی خزمەتی بکات. پەیوەندییەکی بەهێزی لەگەڵ سەرۆك هۆزەکانی کورد بەست نەك هەر هۆزەکانی دیکەشدا، بۆ لادانی زوڵمو زۆرداری لەسەر کوردو ڕزگارکردنیان لە چنگ ستەمو چەوساندنەوەی عوسمانیەکان. بۆیە ئەو زاتە کەوتە گەڕان بەدوای ڕێگایەکدا بۆ ئازادیی نەتەوەکەیو بۆ ئەو مەبەستەش دەستی کرد بە سەردانی سەرۆك هۆزو شێخەکانی ڕێبازی قادریو نەقشەبەندیی لەلایەکو پەیوەندیی کردنی بەڕێکخراوە کوردییەکانی وەك(ک□م□□□ی تەعالیو تەرەقی کورد)و(کۆمەڵەی هێڤی)و (کۆمەڵەی سەربەخۆیی کورد). هەروەها پەیوەندیشی بەشێخ مەحموودی حەفیدو شێخ عەبدولقادری نەهریو سمکۆی شکاکەوە کردو هۆشیاریی سیاسی لەلای گەشەی کرد.

لە بەهاری 1907 دا شێخ عەبدولسەلام چووە سەردانی (شێخ نووری محەمەد بریفکانی)ی شێخی ڕابەری تەکیەی قادری لە بادینانو لەوێ لەگەڵ سەرۆك هۆزەکانی کوردو پیاوە ئایینییەکاندا کۆبوونەوەو ئەم داخوازییانەی خوارەوەیان بە تەلەگرافێك نارد بۆ سوڵتان عەبدولحەمید ل□ ئەستەمبول:-

1-زمانی کوردی لەناوچە کوردییەکاندا بکرێتە زمانی ڕەسمی.

2-خوێندن لە قوتابخانەکاندا بەزمانی کوردی بێت.
3-قایمقامو بەڕێوەبەری ناحیەو کارمەندو کاربەدەستان لەوانە بن کە کوردی دەزانن.
4-باجەکان وەکو خۆیان بمێننەوە بەمەرجێك لە چاککردنەوەی ڕێگاوبانو کردنەوەی قوتابخانە لە ناوچە کوردییەکاندا خەرج بکرێن.
سدیق دەملووجی دانەری کتێبەکەی(ئیمارەتی بادینان) دەڵێ:
وێنەی ئەو تەلگرافە بۆ شێخ عەبدولقادری نەهریو ئەمین عالی بەدرخانو فەریق شەریف پاشا ناردراو لەو کۆبوونەوە گشتییەدا هەموو ئامادەبووان سوێندی پیرۆزیان خوارد کە ئەم داخوازییانە بپارێزنو وازیان لێ نەهێنن.
کاتێك کە سوڵتانی عوسمانی ئەو بروسکەیەی پێگەیشت یەکجار پەست بووو ئەمەی بە دەرچوون لە فەرمانی میریو داواکردنی جیابوونەوە دانا. بۆیە جاڕی جەنگی ڕاگەیاندو لە کۆتایی 1907 دا هێزێکی گەورەی سەربازی ناردە سەر بارزانو هیچ کام لەو سەرۆك هۆزانەی سوێندی پیرۆزیان خواردبوو بەر بەستی سوپاکەی نەکرد، تەنیا هێزی بارزان بە سەرکردایەتی شێخ عەبدولسەلام ماوەی دوو مانگ بەرگریی کرد تاکو شێخ ناچار بوو بۆ ماوەی ساڵێك لە ناوچەکەی خۆی دوورکەوێتەوەو بچێتە ناو تیارییەکانو لەلای مارشیمعوون بمێنێتەوەو هێزێکی زۆری لێ بگیرێو سەرکردەی سوپای عوسمانی بارزانو دەقەرەکەی سووتاندو هەرچی هەبوو تاڵانی کردو ژنو منداڵیش بەدیل گیرانو لەو ڕووداوەدا مەلا مستەفای بارزانی برا بچووکی کە تەمەنی جارێ لەدەوروبەری سێ چوار ساڵان دەبوو لەگەڵ دایکی بە بەر ئەو هەڵمەتەی بەدیل گرتنە کەوتنو لە بەندیخانەی مووسڵ گیران.
بەڵام شێخ عەبدولسەلام زۆر لەلای تیارییەکان نەمایەوە بەڵکو لە ساڵی 1908 دا گەڕایەوە بارزانو پیاوەکانی لەخۆی کۆکردەوە و لە پشت چیای شیرین خۆیان قایم، یەکەم ڕاپەڕینی بارزانی لە ڕاستیدا لە ساڵی ١٩٠٩ دا کرا. گەنجانی تورک کە بە کودەتایەک لە ساڵی ١٩٠٩ دا لە دژی سوڵتان عەبدولحەمید هەموو دام و دەستەکانی دەسەڵات لە تورکیا بە پێچەوانەی بەڵێنەکانی پێشوویان، کەم بە زەخت و گوشار لەسەر گەلان ناتورکیزمیان چڕکردەوە و چالاکی نەتەوایەتییان قەدەغە کرد چەند مانگێک پاشان شێخ عەبدولسەلام بارزانی ڕاپەڕینێکی هەڵگیرساند لە یەکەم شەڕدا لە نێو سوپای ئەو و تورکیا شکستێکی سەختیان پێبەخشین و مەودای ڕاپەڕینیش هەندی هەندی درێژ بووەوە بۆ بدلیس لە ساڵی ١٩١٠ دا هێزەکانی عوسمانی بارزان و بارزانیان لە ناوچەکەیان بە جێهێشت،لە ئاکامی ئەم سەرکەوتنە مەزنە حکومەتی عوسمانی داوای وتووێژی کردو ئاشتی هاتە دیو بەپێی ئەو ڕێککەوتننامەیە گیراوەکان بەردرانو قەرەبووی زیانەکانیان

کرایەوە.
ئەو ئاشتیو ئارامییە تا سەر نەبوو، چونکە کاتێك (سلێمان نەزیف)ی دیاربەکری لەساڵی 1913 دا کرا بەوالی ویلایەتی مووسڵ سوپایەکی گەورەی ناردە سەر بارزان بۆ گرتنی شێخ عەبدولسەلام بارزانی. ئەویش کە زانی هێزەکەی لە ڕووی ژمارەو چەکو تفاقەوە هاوکوفی ئەو هێزە زۆرەو پڕ چەکەی ئەو والییە نییە، کشایەوەو ڕووی کردە کوردستانی ئیرانو بوو بە میوانی سەید تەهایی نەهری لەگوندی (ڕاژان)ی نزیك شاری ورمێ.
سوڵتانی عوسمانی بۆ گرتنی شێخ عەبدولسەلام خەڵاتێکی گەورەی تەرخانکردبوو بۆ هەر کەسێکی بەزیندوویی یا بە مردوویی بیگرێ، لەو دەمەدا شوێنی خۆی گۆڕیو چووە لای سمکۆی شکاکو هەردووکیان چوونە (تفلیس)ی پایتەختی جۆرجیاو چاویان بە نێردراوی قەیسەری ڕووس کەوتو ئەویش بەڵێنی پشتگیری کردنی کوردی پێدان بۆ رزگار کردنیان لە چنگ حوکمی عوسمانی.
لە گەڕانەوەیاندا شێخ عەبدولسەلام و پێشمەرگە یاوەرەکانی بە گوندی (گەنگەچین) تێپەڕین، سۆفی عەبدوڵڵای گەورەی گوندەکە لێی پاڕایەوە میوانی بێت، ئەویش بە قسەی کردوو بووە میوانی. کەچی ئەو سۆفی عەبدوڵڵا یە پیاوێکی چەپەڵی هەناو ڕەشی خایەن بوو، بەشەو شێخ عەبدولسەلامو هەرسێ پێشمەگە یاوەرەکەی گرتنو دانی بەدەست سوپای عوسمانیەوەو پارەی خیانەتکاریەکەی وەرگرت.

شێخ عەبدولسەلام بەقوڵبەستی ناردرا بۆ بەندیخانەی مووسڵو پاش دادگایی کردنێکی ڕواڵەتی کەسلێمان نەزیف پێکی
شێخ عەبدولسەلام بارزانی کوڕی شێخ محەمەدی کوڕی شێخ عەبدولسەلامی یەکەمی بارزانی یەو براگەورەی مەلا مستەفای بارزانی ی نەمرە. لە دەوروبەری ساڵی 1887 دا لە گوندی بارزان چاوی ژیانی هەڵهێناوەو

لەتەمەنی شەش ساڵیدا بنچینەکانی ئایینی ئیسلامیو فیقهو عیرفانی تەسەوفی خوێندووەو لە دوای کۆچی دوایی شێخ محەمەدی باوکی لە ساڵی 1903 دا بووەتە شێخی ڕابەڕی ڕێبازی نەقشب□ندی لە تەکیەی بارزانو د□ ڤەرەکەی.
شێخ عەبدولسەلام کە سایەتییەکی بیرکراوە بوو، بۆیە هەر زوو کەوتە داواکردنی چاکسازیی کۆمەڵایەتیو ئابووریو نیشتیمانیو دەیویست زەویو زار بەسەر جووتیاراندا دابەش بکرێو پەیوەندیی کۆمەڵایەتی بە یەکسانی ڕێك بخرێو مزگەوت لەهەموو گوندەکاندا دروست بکرێ تاکو ببێتە مەڵبەندێکی ئایینیو کۆمەڵایەتیو دەرس خوێندنو زانست فێربوون.
بەم جۆرە شێخ عەبدولسەلام لەو تەمەنەی لاوییەوە هەستی نیشتیمانی وای لێکرد بیر لە دوا ڕۆژی میللەتەکەی بکاتەوەو بە شێوازی خۆی خزمەتی بکات. پەیوەندییەکی بەهێزی لەگەڵ سەرۆك هۆزەکانی کورد بەست نەك هەر هۆزەکانی دیکەشدا، بۆ لادانی زوڵمو زۆرداری لەسەر کوردو ڕزگارکردنیان لە چنگ ستەمو چەوساندنەوەی عوسمانیەکان. بۆیە ئەو زاتە کەوتە گەڕان بەدوای ڕێگایەکدا بۆ ئازادیی نەتەوەکەیو بۆ ئەو مەبەستەش دەستی کرد بە سەردانی سەرۆك هۆزو شێخەکانی ڕێبازی قادریو نەقشب□ندیی لەلایەكو پەیوەندیی کردنی بەڕێکخراوە کوردییەکانی وەك(ک□م□□□ی تەعالیو تەرەقی کورد)و(کۆمەڵەی هێڤی)و (کۆمەڵەی سەربەخۆیی کورد). هەروه□ها پەیوەندیشی بەشێخ مەحموودی حەفیدو شێخ عەبدولقادری نەهریو سمکۆی شکاکەوە کردو هۆشیاریی سیاسی لەلای گەشەی کرد.
لە بەهاری 1907 دا شێخ عەبدولسەلام چووە سەردانی (شێخ نووری محەمەد بریفکانی)ی شێخی ڕابەری تەکیەی قادری لە بادینانو لەوێ لەگەڵ سەرۆك هۆزەکانی کوردو پیاوە ئایینییەکاندا کۆبوونەوەو ئەم داخوازییانەی خوارەوەیان بە تەلەگرافێك نارد بۆ سوڵتان عەبدولحەمید ل□ ئەستەمبول:-
1-زمانی کوردی لەناوچە کوردییەکاندا بکرێتە زمانی ڕەسمی.
2-خوێندن لە قوتابخانەکاندا بەزمانی کوردی بێت.
3-قایمقامو بەڕێو□ بەری ناحیەو کارمەندو کاربەدەستان لەوانەبن کە کوردی دەزانن.
4-باجەکان وەکو خۆیان بمێننەوە بەمەرجێك لە چاککردنەوەی ڕێگاوبانو کردنەوەی قوتابخانە لە ناوچە کوردییەکاندا خەرج بکرێن.
سدیق دەمەلووجی دانەری کتێبەکەی(ئەمارەتی بادینان) دەڵێ:
وێنەی ئەو ت□ل□گرافە بۆ شێخ عەبدولقادری نەهریو ئەمین عالی بەدرخانو فەریق شەریف پاشا ناردراو لەو کۆبوونەوە گشتییەدا هەموو ئامادەبووان سوێندی پیرۆزیان خوارد کە ئەم داخوازییانە بپارێزنو

وازیان لێ نەهێنن.
کاتێك کە سوڵتانی عوسمانی ئەو بروسکەیەی پێگەیشت یەکجار پەست بووو ئەمەی بە دەرچوون ل□ فەرمانی میریو داواکردنی جیابوونەوە دانا. ببۆیە جاڕی جەنگی ڕاگەیاندو لە کۆتایی 1907 دا هێزێکی گەورەی سەربازی ناردە سەر بارزانو هیچ کام لەو سەرۆك هۆزانەی سوێندی پیرۆزیان خواردبوو بەر بەستی سوپاکەی نەکرد، تەنیا هێزی بارزان بە سەرکردایەتی شێخ عەبدولسەلام ماوەی دوو مانگ بەرگریی کرد تاکو شێخ ناچار بوو بۆ ماوەی ساڵێك لە ناوچەکەی خۆی دوورکەوێتەوەو بچێتە ناو تیاری□کانو لەلای مارشەمعوون بمێنێتەوەو ڕێزێکی زۆری لێ بگیرێو سەرکردەی سوپای عوسمانی بارزانو د□ق□ر□کەی سووتاندو هەرچی هەبوو تاڵانی کردو ژنو منداڵیش بەدیل گیرانو لەو ڕووداوەدا مەلا مستەفای بارزانی برا بچووکی کە تەمەنی جارێ لەدەوروبەری سێ چوار ساڵان دەبوو لەگەڵ دایکی بە بەر ئەو هەڵمەتەی بەدیل گرتنە کەوتنو لە بەندیخانەی مووسڵ گیران.
بەڵام شێخ عەبدولسەلام زۆر لەلای تیاری□کان نەمایەوە بەڵکو لە ساڵی 1908 دا گەڕایەوە بارزانو پیاوەکانی لەخۆی کۆکردەوە و لە پشت چیای شیرین خۆیان قایم، یەکەم ڕاپەڕینی بارزانی لە ڕاستیدا لە ساڵی ۱۹۰۹ دا کرا. گەنجانی تورک کە بە کودت□ایەک لە ساڵی ۱۹۰۹ دا لە دژی سوڵتان عەبدولحەمید هەموو دام و دەستەکانی دەسەڵات لە تورکیا بە پێچەوانەی بەڵێنەکانی پێشوویان، کەم بە زەخت و گوشار لەسەر گەلان ناتورکیزمیان چڕکردەوە و چالاکی نەتەوایەتییان قەدەغە کرد چەند مانگێک پاشان شێخ عەبدولسەلام بارزانی ڕاپەڕینێکی هەڵگیرساند لە یەکەم شەڕدا لە نێو سوپای ئەو و تورکیا شکستێکی سەختیان پێبەخشین و مەودای ڕاپەڕینیش هێدی هێدی درێژ بووەوە بۆ بدلیس لە ساڵی ۱۹۱۰ دا هێزەکانی عوسمانی بارزان و بارزانیان لە ناوچەکەیان بە جێهێشت،لە ئاکامی ئەم سەرکەوتنە مەزنە حکومەتی عوسمانی داوای وتوووێژی کردو ئاشتی هاتە دیو بەپێی ئەو ڕێککەوتننامەیە گیراوەکان بەردرانو قەرەبووی زیانەکانیان کرایەوە.
ئەو ئاشتیو ئارامیە تا سەر نەبوو، چونکە کاتێك (سلێمان نەزیف)ی دیاربەکری لەساڵی 1913 دا کرا بەوالی ویلایەتی مووسڵ سوپایەکی گەورەی ناردە سەر بارزان بۆ گرتنی شێخ عەبدولسەلام بارزانی. ئەویش کە زانی هێزەکەی لە ڕووی ژمارەو چەكو تفاقەوە هاوکوفی ئەو هێزە زۆرەو پڕ چەکەی ئەو والیە نیە، کشایەوەو ڕووی کردە کوردستانی ئیرانو بوو بە میوانی سەید تەهایی نەهری لەگوندی (ڕاژان)ی نزیك شاری ورمێ.
سوڵتانی عوسمانی بۆ گرتنی شێخ عەبدولسەلام خەڵاتێکی گەورەی

تەرخانکردبوو بە هەر کەسێکی بەزیندوویی یا بە مردوویی بیگرێ، لەو دەمەدا شوێنی خۆی گۆڕیو چووە لای سمکۆی شکاکو هەردووکیان چوونە (تفلیس)ی پایتەختی جۆرجیاو چاویان بە نێردراوی قەیسەری رووس کەوتو ئەویش بەڵێنی پشتگیری کردنی کوردی پێدان بۆ رزگار کردنیان لە چنگ حوکمی عوسمانی.

لە گەڕانەوەیاندا شێخ عەبدولسەلام و پێشمەرگە یاوەرەکانی بە گوندی (گەنگەچین) تێپەڕین، سۆفی عەبدوڵڵای گەورەی گوندەکە لێی پاڕایەوە میوانی بێت، ئەویش بە قسەی کردوو بووە میوانی. کەچی ئەو سۆفی عەبدوڵڵا یە پیاوێکی چەپەڵی هەناو ڕەشی خایەن بوو، بەشەو شێخ عەبدولسەلامو هەرسێ پێشمەرگە یاوەرەکەی گرتنو دانی بەدەست سوپای عوسمانیەوەو پارەی خیانەتکارییەکەی وەرگرت.

شێخ عەبدولسەلام بەقوڵبەستی ناردرا بۆ بەندیخانەی مووسڵو پاش دادگایی کردنێکی ڕواڵەتی کەسلێمان نەزیف پێکی هێنابوو خۆیو هەر سێ یاوەرەکەی بە لەسێدارەدان حوکمدرانو لە ڕۆژی 14/12/1914 دا ئەو حوکمە ناڕەوایە جێبەجێ کرا.

بە شەهید کردنی شێخ عەبدولسەلام بارزانی میللەتی کورد پێشەوایەکی مەزنی ڕێگەی ڕزگاریی کوردستانی لەدەست چوو و شێخ ئەحمەدی بارزانی برای لە تەمەنی 18 ساڵیدا بووە جێ نشینیو ئەویش هەمان ڕێبازی شۆڕشگێڕیی گرتە بەر.

خەبات محمد
قوتابی لە زانکۆی سۆران